

Samoa 2012

Tulaga o le Si'osi'omaga o Samoa
Va'aiga mamao mo le isi 50 tausaga

ituaiga 'ese'ese ^{ā'au}
Fa'a-Samoa si'osi'omaga
fa'alapotopotoga o nuu ma āfioaga
pulega 'aufa'atasifa'asao fesuiga o le tau
atumotu laiti vaomatua atina'e gafataulima
alamanua mo Vasa Pasefika suavai
le atunu aganu'u

O le tala'aga, aganu'u ma atina'e manuia a Samoa e feso'ota'i ma ona si'osi'omaga

O le tele o tofi fa'aleaganu'u ma alamanuia o Samoa e fa'alagolago i se si'osi'omaga lelei. O le si'itia o le aofa'i o tagata i le 50 tausaga ua mavae, ua a'afia tele ai le si'osi'omaga o Samoa i atina'e ese'ese e pei o fa'ato'aga, la'au ma manu fa'alafuā, fa'alavelave fa'anatura e iai sunami, afa, ma afi. O nei fa'afitauli ta'itasi ua lamatia ai le tulaga lelei o lo tatou si'osi'omaga, le ola manuia o tagata Samoa ma le Fa'a-Samoa – o tu ma aga ia o lo tatou soifuaga.

E tusa ma le 81% o'ele'ele olo'o umia fa'aleaganu'u, o lea e mo'omia ai ni faigapa'aga lelei i le va o fa'alapotopotoga o

nu'u ma le malo mo le fa'amautuina o atina'e gafataulima, ma le mata'itūina lelei o itū e afāina ai a tatou alāmanuia. O le lipoti o *Tulaga Va'aia o Si'osi'omaga o Samoa* e maua ai ni fa'amaumauga 'autū e fa'ata'oto ai se alafua mo le isi 50 tausaga. E mafai e tagatanu'u ona iloa ona fa'aaogā tatau puna'oa fa'anatura uti'uti i auala talafeagai. O atina'e gafataulima fa'atasi ma ni suiga lelei i tu ma amioga e fa'aiti'itia ai le afāina o puna'oa fa'anatura ma maua ai ni si'osi'omaga malōlōina, tamaoaiga ma tumau lona lelei pea. O vaega tāua ia e si'itia ai tulaga lelei mo le ola manuia o Samoa uma, i augatupulaga o iai nei ma le lumana'i.

Iloiloga fa'asaienisi o vaega o le si'osi'omaga o Samoa

Vaomatua Puaoa i Atumauga-Lelei tele 'Ele'ele Maualuluga-Feololo

O lo'o tulaga lelei tele vaomatua puaoa i atumauga, i le ola malolosi o la'au; 'iti'iti o la'au ma manu fa'alafua; ma le tele o pe'a fataulaga ma itu'aiga 'ese'ese o manulele.

A'o vaomatua i'ele'ele maualuluga o lo'o tulaga lelei, faasolo i le feololo i le ola o la'au; ona o le faatupula'ia o fanua fa'ato'a mo fa'ato'aga ma lafumanu o manu ma la'au fa'alafuā; ae peita'i o lo'o maua pea manulele ma mamele 'autū.

Vaomatua i Eleele Maualalalo-Leaga

O vaomatua i'ele'ele maualalalo ua fa'aiti'itia ma matele i vaega tofe; a'o le tele ua nofoia ma fa'aaogā i fa'ato'aga ma isi atina'e. O le tele o la'au totoe, o vaomatua toe tutupu ma e aofia ai la'au ma manulele fa'alafuā. Peita'i o lo'o maua pea i nisi o vaega pe'a ma manulele i fanua ua mafai ona ola i suiga fou o tulaga fa'anatura.

Fanua Tulata i Tai-Leaga

O nofoaga fa'anatura i fanua nei ua sili ona a'afia i atina'e, e pei ona iai Apia, ma ua maitauina ai nisi o a'afiaga mai le suiga o fanua, otaota lafoa'i, ma meaola fa'alafuā. Ua tele ina suia le talafatai, peita'i, o lo'o iai pea vaega o lo'o totoe o togatogo o lo'o lagolagoina ituaiga 'ese'ese o i'a, figota ma manulele, ma e mafai ona toe fa'aleleia ia nofoaga.

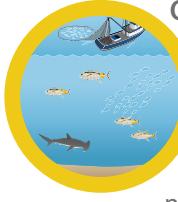
Vaitafe ma Vaialia-Lelei i le Leaga

O tulaga o vaitafe ma vaialia i atumauga ma 'ele'ele maualuluga i lona aotelega o lo'o i se tulaga lelei. O loo 'iti'iti le tulaga o le filogia o le suavai i vaila'au o'ona, e maualuga le okesene ma tele i'avai ma ulavai. Ua i se tulaga fa'aletonu i vaega o vaitafe ma vaialia i'ele'ele maualalalo e o'o i le talafatai ma le sami ona o a'afiaga mai fanua fa'ato'a, fa'ato'aga ma atina'e 'ese'ese ua faia ai. Ua fa'aaogaina fo'i nisi o vaitafe mo le suavai ta'umafa ma malosi'aga fa'aeletise ma e a'afia ai fo'i nisi o nofoaga taua fa'anatura.

Aloalo ma Ā'au-Feololo

O a'afiaga i afa, sunami ma alamea ua matua fa'aiti'itia ai 'amu ola i le tele o aloalo. Ua fa'aiti'itia ai i'a ma figota e maua i le so'ona fagotaina ma suiga ua faia i nei nofoaga. Peita'i o lo'o iai pea se vaega tele o ituaiga 'ese'ese o i'a ma 'amu, ua fa'ateleina 'amu ola, ola lelei vaovao ma limu, ma tulaga lelei le suasami i tele o vaega, ona o le malolosi o au o le sami o lo'o fa'amamaina ai.

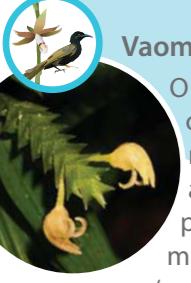

Ogasami Loloto-Feololo

E ui ina fa'aiti'itia faigafaiva i ogasami loloto ma ua fa'aiti'itia foi le faiata aofai o tafola ma laumei e maua ai, peita'i o lo'o tumau pea ona maua manua ma ofaga nisi o manulele o le sami i talafatai o le atunu'u, ma'e le'o afaina nisi o ā'au ma nofoaga o le ola fa'anatura i vaega loloto o le moana.

Lelei tele Leaga tele

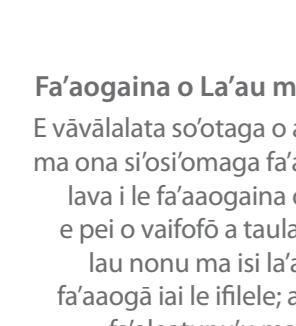
Ilu Lelei e Fa'atauaina

Vaomatua Puaoa i Atumauga e le'i Afaina
O vaomatua puaoa i atumauga o Samoa
o lo'o iai ni ituaiga 'ese'ese o la'u
ma meaola a aogā i tu ma aganu'u
a le atunu'u, e pei o le ma'oma'o,
pe'a, ma le manumea. O vaomatua
maopopo ma lelei e fa'apei o ni māmā
e 'apoina kasa e afaina ai le 'ea ma pu'aina
mai le okesene mamā tatou te mānavaina. O
nei nofoaga fa'anatura ua tau le maua, ma ua
mo'omia ona fa'asaoina.

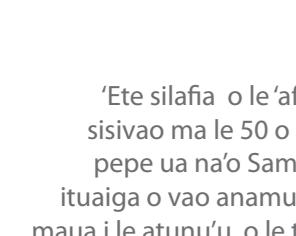
Afu ma Vaituloto i Atumauga
O afu ma vaituloto i atumauga o
ni vaega taua tele o laufanua o
Samoa, ma e le ta'atele i motu o
le Atu Polenia. Ua fa'amauinā
le Loto o Lanoto'o o se nofoaga
vailaloa tāua fa'avaomalo.

Fa'aogaina o La'au ma Manu o Samoa
E vāvālata so'otaga o aganu'u a Samoa
ma ona si'si'omaga fa'anatura, aemaise
lava i le fa'aogaina o la'au ma manu,
e pei o vaifofō a taulasea e fa'aaoga iai
lau nonu ma isi la'au; o meataulima e
fa'aogā iai le ifilele; atoa ma meataumafa
fa'aleatunu'u ma le malosiaga fa'afouina.

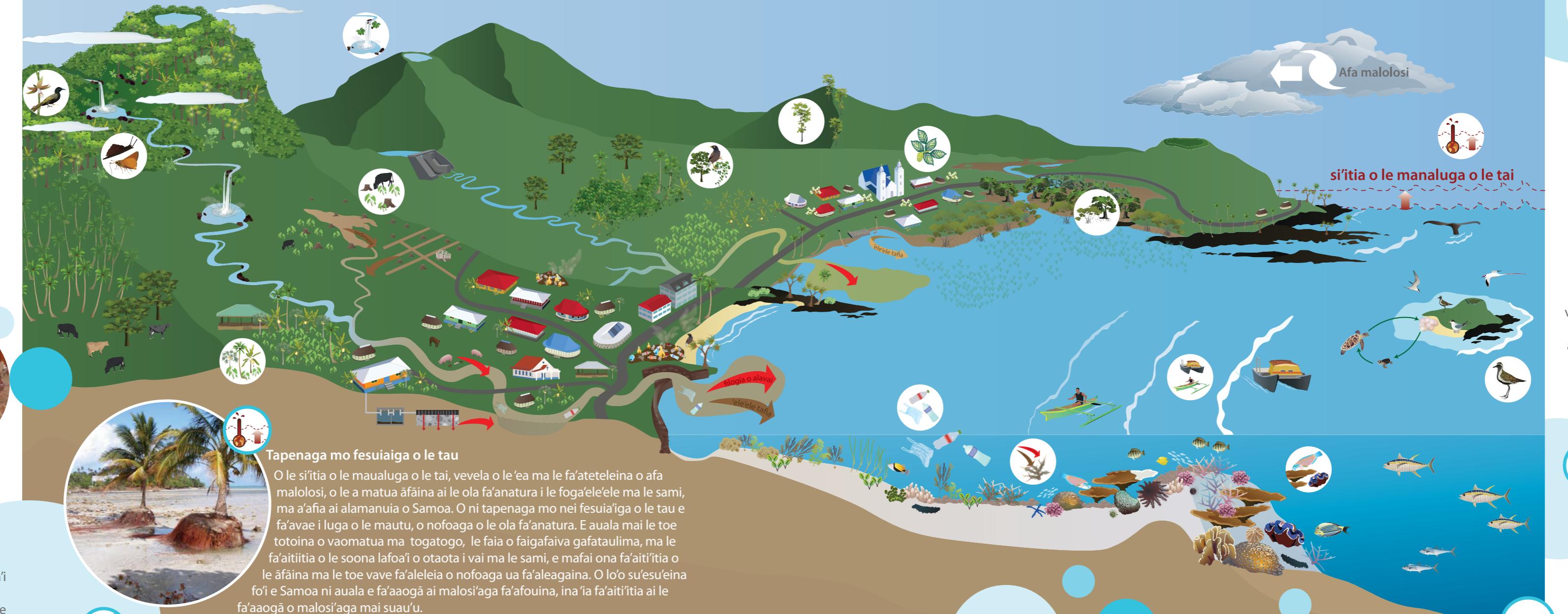

Fa'ato'aga Faafefilo
O le tele o nu'u e fa'atinoina atina'e
tau fa'ato'aga o la'au ma meaola
mo mea'ai, la'au mo fofo o fa'ama'i
ma le fa'amatagofieina o tafāfale,
e pei ona latou faia mai le faiatū afe
o tauasaga. E mo'omia ona fa'asaoina
nei atina'e mo fua o fa'ato'aga,
vaomatua ma ituaiga eseese o la'u aogā.

Punaoa Fa'anatura
'Ete silafia o le'afa o le 64 o ituaiga o
sisivao ma le 50 o ituaiga o telefua ma
pepe ua nāo Samoa e maua ai? E 215
ituaiga o vao anamua e pei o laugasēsē e
maua i le atunu'u, o le tele e fa'aoga i vaifofō
ma isi vaega fa'ale aganu'u. O le apogalevele
aupito la'i'i lona tino i le lalolagi, le Patu marplesi, ua
fa'amauinā foi e maua i vaomatua i atumauga'o Upolu.

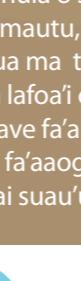
Tulaga iloga o le ola fa'anatura ma aganu'u o Samoa

Nofoaga Fa'asao

O le Pupū Pu'e o se nofoaga
fa'asao o le 'ele'ele muamua i le
Pasefika i Saute, a'o o le Loto o le
Palolo o se nofoaga fa'asao o le
sami muamua i le vasa Pasefika.

O nofoaga fa'asao e malu ai
ituaiga o la'au ma manu ua
lamatia ma tau le maua, ma'e avea
o ni nofoaga e fa'atuputeleina nei
punaoa fa'anatura i nofoaga e latalata atu iai.

Meaola Femalaga'i
O le tele o ituaiga o meaola femalaga'i e
pei o tafolā, malie, manua ma laumei
e maua i ogāsamī o Samoa. O se
tasi o ituaiga o laumei ua tau le
maua e iai le laumei meamata e ai
ma malolō i a'u o le atunu'u, a'o le
laumei faiuga atoa ma manulele o le
sami e pei o le tulē e ofaga fa'avaitaimi i
matafaga o motu laiti.

Eelele Tafia & Filogia o Alavai
O'ele'ele tafia ma le filogia o alavai i
vailā'u ma otaota mai atina'e 'ese'ese e le
o lelei ona fa'atinoina, atoa ai vai lafo'a'i
mai tane mo otaota o faleletā'u o lo'o
mamā, ua a'afia ai o tatou vaitafe, ma
fa'aiti'iia ai le mamā ma le saogalemu o
le suavai tatou te fa'aogāina. E tafe atu
fo'i nei vai filogia i le sami ma fa'atupula'a
ai limu leaga e lofia ai a'u. E mafai ona tatou
fesoasoani i le fa'aiti'iia o'ele'ele tafia ma le
va'aia lelei o suavai lafo'ai.

Suiga i le Fa'aogaina
o Laufanua

'O le tele o o tatou vaomatua
'o tototo ua fa'ato'a e fai ai
fa'ato'aga ma fa'atū ai atina'e
'ese'ese. O lo'o iai nofoaga tāua
mo fa'asao e pei'o vaomatua e'o a i
le ola fa'anatura.

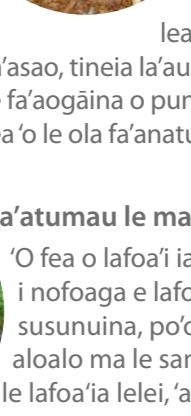
Togātogo ma Ā'au mo le
puipuiga o le Talafatai
'O fa'alavelave fa'anatura e pei'o
āfa, sunami ma isi e fa'aleagaina
ai ā'au, vaomatua, ma le ola
fa'anatura, ma afaina ai fo'i ma
atufalega ma'aseta aogā i nu'u
ma afio'aga. O togātogo ma Ā'au 'o
talipupuni muamua nei e fesoasoani i le
puipuia'le talafatai mai le fa'aleagaina i au ma
tāfega malolosi i fa'alavelave mata'utia fa'alenatura.

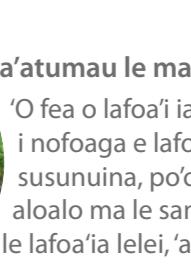
A'afiaga mai manu ma La'au Fa'alāfūā
'O la'au fa'alāfūā e pei o le fue lautete ma
le fa'apasi ua vave ona tutupu i so'o se
nofoaga ua fa'ato'aina ma ua fa'aiti'iia ai le
lelei o vaomatua; o manu e pei o le fisu'mu
ma manulele e pei o le maina ua lamatia ai a
tatou manulele tāua. Ua iai fo'i ituaiga o meaola
fa'alāfūā ua a'afia ai ā'au ma le ola fa'anatura i le sami, e pei o
ituaiga 'o limu, i'a ma figota leaga ua maua i vaega o le sami ma
vaimagalō. E mo'omia le va'aia lelei o nofoaga ua āfaina, aemaisae
o le puipuia malu o isi vaomatua ma vaega o le aloalo e le'i
afaina, ina'iā fa'asaoina ai le ola fa'anatura mai anamua'o Samoa.

'O fea o iai i'a lapopo'a?
'O i'a lapopo'a e fa'atupula'a ma fa'ateleina
ai i'a laiti. O le fa'atupula'a o le lapopo'a
ma le aofa'i o i'a e fagotaina; faia'o ituaiga
'o faigafaiva gafataulima; ma le puipuia'o
nofoaga tāua e fa'afalele ai i'a laiti, e fesoasoani
tele i le fa'atumauna o faigafaiva, o se vaega tāua
tele lea o le ola solosolo manua'o Samoa.

Ua tau le maua le Ifilele
E te silafia ua tau le maua
le ifilele, lea'ta ai tanoa, ona o
le so'ona fa'aogāina? E tusa ma
le 75 fo'i isi ituaiga'o meaola i le
sami ma le lau'ele'ele ua tulaga
lamatia ma latalata ina mou atu. O
lea e tatau ai ona fa'amautū nofoaga
fa'asao, tineia la'u ma manu fa'alāfūā, ma fa'a tapula'a
le fa'aogāina o punaoa fa'anatura. O le feso'otā'iā foi
lea'o le ola fa'anatura ma le Fa'a-Samoa.

Fa'atumaupi le mamā ma le matagofie o Samoa
'O fea o lafo'a'i iai a tatou lapisi? O le tele o lo'o 'ave
i nofoaga e lafo ai lapisi, peita'i'o nis'i lapisi ua
susunuina, po'o le lafo i alavai, ma o'o atu ai i le
aloalo ma le sami. O otota e tatau ona aoina mo
o tatou vaomatua, alavai ma ogasami.

Lipoti 'o Tulaga 'o le Si'osi'omaga 'o Samoa 2012: Mo le Aga'i i Luma!

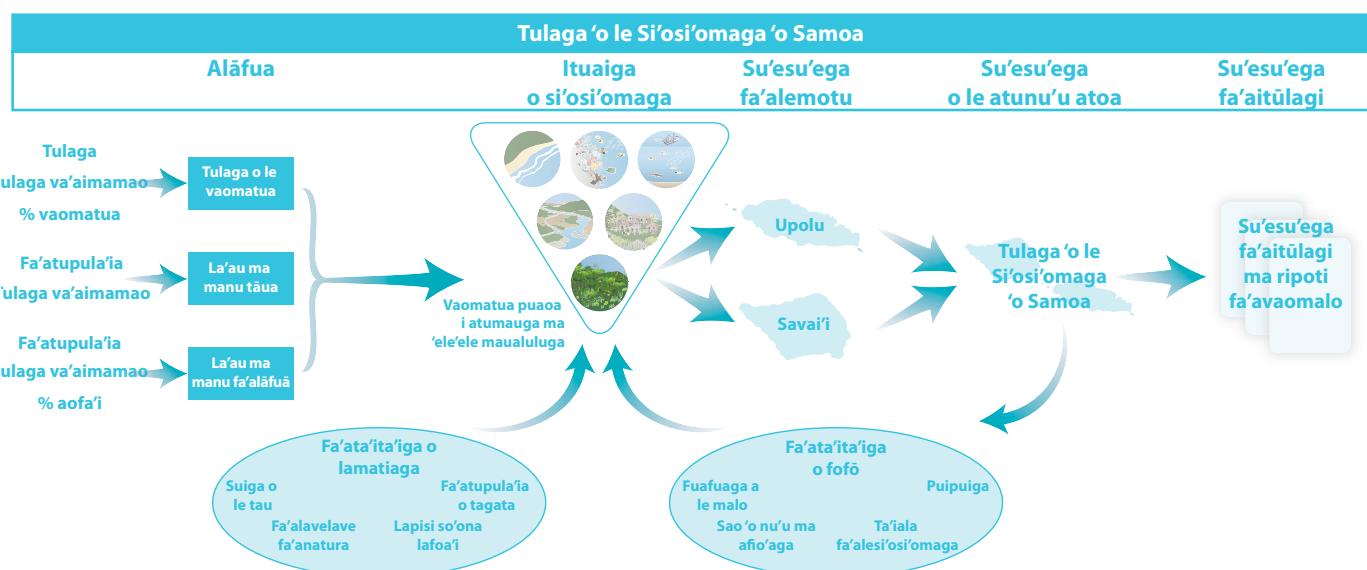
'O lenei lomiga ua avatu ai ni ulua'i va'aiga'o se iloiloga'o Tulaga 'o le Si'osi'omaga 'o Samoa o lo'o fa'atinoina i le taimi nei. 'O se mālamalama'aga manino i tulaga 'o iai o tatou tamaoaiga fa'alenatura, 'e tāua tele i le fuafuaina 'o faiga fa'avae ma galuega, e fa'atūmauinai ai le lelei'o puna'oa fa'aleaganu'u ma tamaoaiga fa'anatura e fa'alagolago iai a tatou atina'e ma atina'e a o tatou augatupulaga i le lumana'i. 'O lenei iloiloga 'o se fuafuaga fa'avae e ta'u tele i le lagolagoina o fuafuaga 'ese'ese mo le si'osi'omaga ma atina'e 'o tamaoaiga a le Malo, itūmālō ma nu'u. 'O le a fai fo'i ma sao lenei iloiloga i le fausiaina 'o se faiga fa'avae i le Pasefika, e fa'alelei ai iloiloga ma lipoti i fa'atino e atunu'u e pei o Samoa i fuafuaga eseese fa'avaomalo mo atina'e ma le si'osi'omaga.

Sa faia se fonotaga i Apia ia Aperila 2012 na fa'ata'oto ai se ālafua mo le iloiloina 'o ituaiga nofoaga mo le ola fa'anatura e 6 i Samoa, e aofia ai: Vaomatua Puaoa i Atumauga, Vaomatua i Fanua Maualalalo, Fanua Tulata i Tai, Vaitafe ma Vaialia, Aloalo

ma A'au, ma Ogāsami Loloto. Sa fa'aopopo iai nisi 'o mata'upu e a'afia ai 'punaoa fa'anatura e pei o Fesuia'iga 'o le Tau, Tulaga Lelei o le 'Ea, Otaota Lafoa'i, Malosi'aga Fa'afouina, ma a'afiaga mai le si'itia o le Faitauaofa'i o Tagata. 'O le a iloiloina ai fo'i ma tulaga 'o iai punaoa ma le ola fa'anatura i Samoa.

'O le tulaga 'o iai nei ituaiga o nofoaga 'o le ola fa'anatura, 'o lea a fua iai tulaga aoao mo fuafuaga mo le lumanai o le si'osi'omaga o Samoa. Ua taulāmua Samoa i le fa'atinoina 'o lenei iloiloga mo faiga fa'avae 'o tulaga fa'alesi'osi'omaga, 'o se fuafuaga e tāua tele mo le iloiloina aoao o si'osi'omaga 'o le Pasefika.

'O tulaga va'aia ua maua mai ulua'i iloiloga ua fa'aalia ai le tulaga lamatia ua iai nei nofoaga autū 'o le ola fa'anatura i le atunu'u. Peita'i, 'o lo'o iai le avanoa tāua e toe fa'aleleia ai tulaga o si'osi'omaga 'o Samoa, ma e tāua ai ni gaioiga e faia iai i le taimi nei.

Aufaigaluega

Latu Afoga, Sooalo Tito Alatimu, Toiata Apelu, Dora Esera, Fonoimoana Esera, Niuvaluga Evaimalo, Talie Foliga, Veni Gaugatao, Malaki Iakopo, Muaausa Pau Ioane, Toelau Safuta Iulio, Elizabeth Kerstin, Faainoino Laulala, Anna Aukuso Leavasa, Mafutaga Leiofi, Perenise Lelevaga, Siosina Lui, Shirley Malilegaoi, Taulealeausumai T. F. L. Malua, Ailepata Manila, Malama Momoeausu, Filomena Nelson, Molly Nielsen, Lilian Peniaia, Suluvimalo Amataga Peniaia, Moafanua Tolusina Pouli, Tuiolo Schuster, Kirisimasi Seumanutafa, Sunny Seuseu, Soara Siamomua, Sala Josephine Stowers-Fiu, Nola Tala'epā, Elisaia Talouli, Faleafaga Toni Tipamaa, Anne Trevor, Sala Sagato Tuiafiso, ma Juney Ward o le Matagaluega o Punaoa Fa'anatura & Si'osi'omaga.

Samani Tupufia and Eddie Winterstern o le Fa'alapotopotoga o Su'esu'ega Fa'asaienisi a Samoa; Watsonia Fereti o le Matagaluega o Tupe; ma Iosefa Aiolutopea o le Fa'alapotopotoga o le Malosiaga Fa'aeletise.

Paul Anderson, Lui Bell, Tim Carruthers, Stuart Chape, Easter Galuvaao, David Haynes, Bruce Jefferies, Vainuupo Jungblut, Jill Key, Sefanaia Nawadra, Clark Peteru, Espen Ronneberg, Catherine Sioa, Posa Skelton, Penina Solomona, Tepa Suaesi, ma Alan Tye o le Polokalamo mo le Si'osi'omaga a le Pasefika.

Tuifaifa Sam Sesega ma Bronwyn Sesega o le Kamupani mo Si'osi'omaga o le Pasefika. James Atherton.

Heath Kelsey, Adrian Jones, ma Tracey Saxby o le Iunivesite a Merilani, Ofisa o Su'esu'ega Fa'asaienisi i Si'osi'omaga (ian.umces.edu).

Mo Atapu'e:

O le Matagaluega o Punaoa Fa'anatura & Si'osi'omaga, Paul Anderson, Stuart Chape, Jill Key, Tracey Saxby, Rebecca Stirnemann, ma SPREP.

Lomiga i Ata Fa'asaienisi:

Tracey Saxby, o le Feso'ota'iga o Galuega Felagolagoma'i, Iunivesite a Merilani, Ofisa o Su'esu'ega Fa'asaienisi i Si'osi'omaga.

